

Net'te Fikri Mülkiyet Hakları Meseleleri

Web sitesinde "elektronik sözleşme."

AV. DR. MUSTAFA TOPALOĞLU

Avukat Dr. Mustafa Topaloğlu (avmtoglu@netone.com.tr), PC LIFE yazarlarındandır.

Telif hakları da dediğimiz fikri mülkiyet hakları, eser üzerindeki haklar ve komşu haklardan oluşmaktadır. Eser kavramı, bilgisayar programlarını da içerecek biçimde, ilim ve edebiyat eserlerini, müzik eserlerini, sinema eserlerini ve veritabanlarını da içeren işlemleri kapsamaktadır. Telif hakları açısından bir türünün "eser" sayılabilmesi ve korunabilmesi için, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK)'nda şu şartların varlığı aranır: Fikri bir çabanın ürünü olması; eser sahibinin hususiyetini taşıması; eser sahibinin hususiyetini yansıtacak biçimde şekillenmiş olması; FSEK'te belirtilen ve yukarıda sayılan beş eser türünden birinin içine girmesi. Güzel sanat eserlerinde ayrıca "bedii" (estetik) vasfın bulunması şarttır. Komşu haklar ise, icracı sanatçıların, Fonogram da denilen ses kaydı yapımcılarının ve Radyo TV gibi yayın organları icracıları, tespitleri ve yayınları üzerindeki hakları ifade etmektedir. Komşu haklar, Türk hukukuna FSEK'te 1995 yılında yapılan değişiklikte girmiştir. Eser üzerindeki fikri haklar, manevi haklar ve mali haklar olarak iki ana gruba ayrılır. Manevi haklar, eseri kamuya sunma hakkı, eserde sahibinin adını belirleme hakkı ve eserde değişiklik yapılmasını önleme hakkıdır. Mali haklar ise, sahibine tanınmış eseri iktisaden semerelendirmeye yönelik haklardır. Mali haklar sırasıyla, işleme, çoğaltma, yayma, temsil ve radyo ile yayın yetkilerinden oluşmaktadır.

WEB SAYFASININ ÇOĞALTILMASI

Çoğaltma hakkı FSEK'nde; "eserin aslından ikinci bir kopyasının çıkarılması yada eserin işaret, ses ve görüntü nakil ve tekrarına yarayan bilinen yada ileride geliştirilecek olan her türlü araca kaydedilmesi..." olarak tanımlanmıştır. Bir Web adresine bağlanıldığında, o Web sitesinin bir kopyası çıkarılmakta ve kullanıcının bilgisayarına transfer edilmektedir. Burada fikri hukuk anlamında Web sayfasının "çoğaltılması" söz konusu olmaktadır. Bir Web sayfasına bağlan-

"Bir Web sayfasına bağlanmak için bazı sınırlamalar getirilebilir."

mak için bazı sınırlamalar getirilebilir. Örneğin, şifre ile girilmesi veya belli bir aidat yatırılması gerekebilir. Web sayfasına bağlanma koşulları, kullanıcı tarafından yerine getirilirse, Web sitesi sahibi ile aralarında "elektronik sözleşme" oluşur. Bu sözleşmeyi elektronik ortamda oluşturmuş kullanma lisansı olarak nitelendirmek mümkündür. Eğer böyle bir sözleşme kurmaksızın "hak ihlal edici" yollarla sınırlanmış bir Web sayfasına girilirse, çoğaltma hakkının ihlali söz konusu olur.

İŞLEME VE MP3 SORUNU

Bir eserin üretken bir çaba sonucu, özelliği olan başka bir esere dönüştürülmesine, fikri hukukta işleme denilmektedir. Fiziksel ortamda mevcut bir eserin, bir kitabın veya müzik parçasının sanal ortama aktarılmak üzere, sayısal (Digital) biçime dönüştürülmesi işlemi anlamına gelir. Bir eserin sayısal biçime dö-

nüştürülerek Web sayfasına konulabilmesi için, mutlaka eser sahibinden izin alınmalıdır. Aksi halde telif hakkı ihlali ile karşı karşıya kalınır.

Her ne kadar bu sonuca halen yürürlükteki FSEK hükümlerini, yorum suretiyle ulaşıyorsak da; 15.09.1999 tarihli FSEK Tadil tasarısında, "dijital iletim" aracılığıyla yaymak tabiri kullanılarak, bu soruna özel olarak düzenleme getirilmektedir. Tasarıya göre burada başka esere dönüştürülme söz konusu olmamakta fakat dijital iletim, bir yayma hakkı türü olarak eser sahibinin iznine bağlanmaktadır.

Sahibinin rızası dışında dijital çevrim yapılarak fikri eserin ve doküman haline getirilmesi halinde, FSEK 66. Maddesi ve devamında düzenlenen hukuk ve ceza davaları söz konusu olur. Eser sahibi, tecavüzün önlenmesi (Men'i), tecavüzün kaldırılması (Ref'i) ve bunlarla birlikte veya ayrıca tazminat davası açma yollarından birini seçebilir. Fikrin İnternet ortamında işlenmiş olması, fiilin, failin ve zararın belirlenmesi noktalarında bazı güçlükler çıkabilirse de, genel

anlamda koruyucu hükümlerin uygulanması açısından, herhangi bir özellik taşımayacaktır. Bu sebeple FSEK'nun koruyucu hükümleri, Internet ortamında gerçekleşen ihlaller için aynen uygulanacaktır. FSEK anlamında eser niteliğinde olmayan fotoğraf, kaset vs. gibi kişiye özgü unsurların bir başkasına ait Web sitesine alınabilmesi, yine sahibinin iznine bağlıdır. İzin alınmaksızın bu gibi unsurların Web sitesine konulması, Medeni Kanun 23. ve 24. Maddesinde düzenlenen kişilik haklarına haksız saldırı niteliğindedir.

Bu başlık altında, müzik siteleri ile gündeme gelen MP3 ve telif hakları ihlallerine değinmek istiyoruz. MP3 aslında ses için düzenlenmiş bir dosya formatıdır. Göreceli olarak MP3'ün yüksek kalite ve düşük veri yüklemesi özelliği, onu Internet ve bilgisayar uygulamaları için kusursuz bir seçenek haline getirmiştir. Bu format, Real Audio veya QuickTime gibi uygulamaların içinde ve çoğunlukla müzik parçaları için kullanılmaktadır. MP3 standardı Motion Picture Experts Group tarafından geliştirilmiştir. Sıkıştırma (compression) tekniği kullanılarak, ses CD'sinden, wav veya Aiff dosyasından orijinal boyutundan 1/10 oranında kısaltılmak suretiyle ve çok az bir ses kaybıyla dijital veri elde edilmektedir.

Internet dünyasında MP3 siteleri ile ilgili olarak, The Recording Industry Association of America (RIAA) ile Napster Firması ile ilgili dava gündemdedir. Napster, kendisine ait www.napster.com adresinde, çok sayıda MP3 formatında müzik dosyası bulundurmaktadır. Herhangi bir Internet kullanıcısına bu sitede yer alan bir MP3 dosyasını, ücretsiz olarak indirebilme (download) imkânını sağlamaktadır. RIAA bünyesindeki ABD'nin ünlü müzik kayıt şirketleri, Napster'in bu yolla kendi telif haklarını ihlâl ettiği ve bu ihlâl neticesi, 300 milyon ABD Doları satış kaybına uğradıkları iddiasıyla mahkemeye başvurmuşlardır. Bu davayı gören ABD San Francisco Bölge Mahkemesi Yargıç Marilyn Hall Patel, Napster'in bu eyleminin şarkıların ve müzik bestelerinin kopyalanması ve dağıtılması anlamına geldiğini kabul ederek, Web sitesinden online müzik dağıtımının yasaklanması yönünde karar almıştır. Napster'in başvurusu üzerine ABD Temyiz Mahkemesi 9. Dairesi, Bölge Mahkemesinin yasaklama kararının ertelenme-

sine karar vermiştir. ABD hukukunda kesin sonuçlanmamakla beraber, MP3 dosyalarını Web sitesi vasıtasıyla izinsiz olarak dağıtmanın telif hakkını ihlâl ettiği konusunda yargısal bir karar ortaya çıkmıştır. Türk hukuku açısından ise, eser veya komşu hak sahibinden izinsiz olarak bir müzik eserini MP3 formatına çevirerek, Web sitesine almanın fikri hak ihlâl teşkil ettiği konusunda kuşku yoktur. Zira, bir şarkıyı veya senfonik besteyi MP3 formatına çevirme, bir bakıma onun dijital dönüşümünü yapmak anlamına geldiği için işleme sayılır. İşleme ise bizatihi o müzik eseri sahibine ait ve 3. kişilere yasaklanmış tekelle bir yetkidir.

Uygulamada, müzik eserlerinin kanunsuz kopyalanmasını önleyecek bir takım mekanizmalar geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bunların başında ise müzik sitelerini (veya diğer bilgi bankalarını) yayınlayanların, ilgili Meslek Birlikleri ile görüşme ve uzlaşmaya çalışmaları gelmektedir. Bu çalışmalar halen Almanya ve İsviçre'de sürdürülmektedir. Son dönemlerde geliştirilen diğer bir yöntem ise, elektronik yönetim sistemidir (elektronische Verwaltungssysteme / Lizenz-Management-Systeme). Bu sistemde dijital eserler tanıtıcı kod, eser sahibi, lisans sahibi ve lisans şartları gibi bilgilerle; eserden ayrılmayacak şekilde donatılmakta ve böylece eserin sonradan çoğaltılması, elektronik lisans sertifikası alma şartına bağlanmaktadır. Dijital eserlere yerleştirilen bu bilgiler sayesinde sonradan yapılan kopyaların onaylanmış mı, yoksa korsan mı olduğunun tespiti yoluna gidilmektedir.

YAYMA HAKKI VE HAKKIN TUKETİLMESİ İLKESİ

Yayma hakkı (dağıtım hakkı), FSEK'nda bir eser veya kopyalarını satmak, kiralamak gibi yollarla ticaret konusu yapmak, şeklinde tanımlanmıştır. Kanun kopyaların (nüshaların) yayma hakkı kullanılarak piyasaya çıkarılmasından sonra, bu orijinal kopyalar üzerinde yayma hakkının tükendiğini belirtmektedir. Hakkın tüketilmesi ilkesi denilen bu ilke, yayma hakkına bir istisna oluşturmaktadır. Yeni teknolojik gelişmeler yoluyla sunulan hizmetler, sınırsız sayıda tekrarlanmaya imkân vermektedir. Bu şekilde, ağlar üzerinden sunulan hizmetlere konu olan eserler bakımından, hakkın tüketilmesi ilkesinin uygulanmayacağı görüşü egemendir.

Nitekim Avrupa Topluluğu Adalet Divanının vermiş olduğu kararlar da, (Coditel/Cine.Vog Aff. 62/79; Coditel/Cine.Vog Aff. 262/81; Warner Brothers and Metronom Video/Christiansen Aff.156-/86) hakkın tüketilmesi ilkesinin, sadece mallara uygulanabileceği, özellikle ağlar üzerinden yapılan hizmet sunumlarının bu ilkenin kapsamı dışında olduğu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla sadece fiziksel olarak dağıtım yapılan eserlerden yayma hakkının tükendiğini, buna karşılık Internet yoluyla sanal aleme aktarılan eserler bakımından, hak sahibinin yayma hakkının devam ettiğini ve onun izni olmadan dağıtım yapılmayacağını kabul etmek gerekir.

LINKLER VE VERİTABANLARI

FSEK 6. Maddesinde "belirli bir maksada göre ve hususi plan dahilinde verilerin ve metaryallerin seçilip derlenmesi sonucunu ortaya çıkan veritabanları" işleme eser olarak kabul edilmekte ve koruma altına alınmaktadır. Türk hukukunda yalnızca "sahibinin hususiyetini taşıyan" yani orijinal olan veritabanları korunmaktadır. Diğer eser türlerinde olduğu gibi veritabanları için, FSEK'te öngörülen koruma süresi 70 yıldır. Oysa, bugün sanal ortamda büyük bir önem taşıyan veritabanlarının bazıları, orijinal olmamakla birlikte dikkate değer emek ve masraf yapıldığından, Avrupa Birliği hukukunda daha kısa süreli (15 yıl gibi) ve kendine özgü (sui generis) fikri hukuk korumasına tabi tutulmaktadır.

Bir başka Web sayfasına yapılan LINK'ler için, bir veritabanını kullanmadıkça, herhangi bir izin söz konusu değildir. Bir Web sayfasında ister LINK, ister başka bir surette veritabanına yer verilebilmesi için, mutlaka eser sahibinden mali hakkı devir alması ya da kullanma lisansı alınması gerekir. Aksi halde, telif hakkı ihlâl ve telif suçu oluşur.

Bir veritabanı oluşturulduktan sonra, o veritabanı içinde yer alan "bilgi kümeleri" de FSEK 6. Maddesinde ayrıca koruma altına alınmıştır. Bir Web sitesi üzerinde yer alan veritabanından yararlanmak için, verilen yetkiye veya izine dayanılarak, o veritabanının tamamı transfer edilemez. Başka bir deyişle, sadece yararlanma hakkına sahip olan bir veritabanının tamamından, aynen veya benzer veritabanı oluşturmak da, yine bir telif suçu niteliğindedir. ■

CD-MAGAZINE
BONUS

CD-MAGAZINE 33 & BONUS CD

PC LIFE

YIL: 1, SAYI: 6

WWW.PCLIFE.COM.TR

AYLIK 5000 TL, 750.000 TL

LABORATUAR SABİT DİSK TESTİ HABER&YORUM ATI RADEON EKİRAN KARTI

INTERNET KAZANDIRIYOR!

BİLGİ
OSKARLARI
2000
ADAN
BEYİRLEME
FORMU

INTERNET'TE REKLAM...

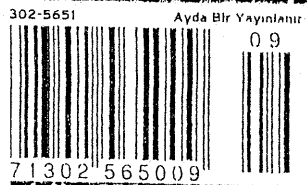
KAZANCIN YENİ ADI!

OSYA
KIN GELECEĞİNİN TEKNOLOJİSİ

RASTIRMA
S VERİ ENTEGRASYONU

ZEL RAPOR
SCO EĞİTİM SERTİFİKALARI
EĞİTİM SERTİFİKALARI

ELEMELER, WEB TASARIMI, İPUÇLARI, EN SON OYUNLAR...

PHP'ye
Girls
Dr. Hakkı
ÖCAL'dan
internet
programcılarına
sıkı bir kitap
daha!

Kid'sLayf
Çocuklar
artık
sizin de
bir bilgisayar
derginiz
var!

